

Kaatje Dalderop

Wie een pen kan vasthouden, kan de Schrijfprijs winnen!

Creatief schrijven in de alfagroep

Meedoen aan een schrijfwedstrijd? Als je docent bent van leerders die nog maar net begonnen zijn met lezen en schrijven, is dat misschien niet iets dat direct in je opkomt. Toch kan het best. Sterker nog: volgens Kaatje Dalderop is het een heel goed idee!

Waarom?

In alfagroepen besteden we vaak veel tijd aan lezen. Lezen is in veel opzichten belangrijker dan schrijven, het is in veel meer situaties een cruciale vaardigheid. De aandacht die besteed wordt

aan schrijven, is sterk gericht op functionaliteit. Cursisten leren bijvoorbeeld hun personalia invullen in eenvoudige formulieren. Wie werkelijk wil leren schrijven, moet heel veel kilometers maken. En na het invul-

len van het twaalfde formulier, is het dertiende niet meer echt inspirerend. Maar hoe zou het zijn als je over jezelf zou mogen schrijven, over wie jij bent en wat jou bezighoudt?

Writing is an act of (-) saying 'I'm here, I'm real, and what I think and what I feel is important, and I prove that by writing it on paper.' (Jane Ellen Ibur).

Het begint bij de inhoud

Het thema van de schrijfprijs is: *Ontmoeten, hoe mijn leven veranderde*. Om over dit thema te kunnen schrijven, moeten de leerders het eerst begrijpen. Wat betekent *ontmoeten*? Wie ontmoet je iedere dag of juist niet vaak? Welke ontmoetingen zijn heel belangrijk geweest? Wat betekent *veranderen* eigenlijk? Is het goed of niet goed? Welke gebeurtenissen kunnen je leven veranderen, en welke rol spelen andere mensen daarbij? Welke ontmoetingen hebben je leven veranderd?

Het gesprek over de begrippen *ontmoeten* en *veranderen*, de relatie tussen beide en de associaties erbij, vormen het vertrekpunt bij het schrijven.

Een verzameling woorden

Als de leerders een beeld hebben van het thema, dan kunnen ze beginnen met het verzamelen van (geschreven) woorden. Dat kan op allerlei manieren. De bekendste is wel de *woordspin*. Schrijf alle associaties op bij het woord **ONTMOETEN**. Doe hetzelfde met **VERANDEREN**. En wellicht ook nog met **MIJN LEVEN**. De organisatie van de activiteit kan verschillen. Als je leerders het kunnen, zou je dit individueel en schriftelijk kunnen laten doen. Dan kan iedereen zijn persoonlijke associaties opschrijven, een mooie basis voor een eigen tekst.

Je kunt cursisten in deze fase ook in groepjes laten werken. Als de leerders nog niet zonder hulp een aantal woorden kunnen schrijven, dan kunnen ze ook

plaatjes verzamelen (door te knippen uit een tijdschrift) van de dingen die verband houden met het thema. Een vaardige medecursist of de begeleider kan dan later de bijbehorende woorden opschrijven.

De vorm

Een verzameling woorden is nog geen tekst. Er moet een vorm worden gekozen, die op een of andere manier structuur geeft aan de losse woorden. Het is voor cursisten fijn als er een bepaalde beperking is, die hen helpt de gedachten en woorden te ordenen. Heel bekend zijn het *Elfe* en de *Haiku*, maar omdat de meeste mensen ze kennen laat ik ze hier achterwege.

Hieronder volgt een aantal (andere) ideeën, maar de mogelijkheden zijn natuurlijk eindeloos.

Acrostichon of naamdicht

Leerders schrijven de letters van hun naam van boven naar beneden.

Bij elke letter schrijven ze een woord in relatie tot het thema.

Anagrammen of 'Was alles in den Dingen steckt' (Uta Löffler)

Maak woorden in relatie tot het thema uit de letters van een kernwoord.

Bijvoorbeeld:

Ontmoeten

tom

moet

tenen

eten

nee!

Het kan natuurlijk ook met *WERELD* of *VERANDEREN* of met elk ander lang woord.

Ruitgedicht

Bij de alfa-inzending voor de vorige editie van de Schrijfprijs waren nogal wat ruitgedichten. Een ruitgedicht heeft de vorm van een ruit en zeven regels. Daarnaast zijn er voorschriften voor het soort informatie per regel maar die lijken me al gauw wat complex voor een alfagroep. Hoewel je met goede voorbeelden misschien een heel eind komt.

Regels Ruitgedicht:

Regel 1 : één woord - het onderwerp van het gedicht

Regel 2 : twee woorden - bijvoeglijke naamwoorden die iets zeggen over het onderwerp

Regel 3 : drie woorden - tegenwoordige deelwoorden

Regel 4 : vier woorden - die bij het woord van regel 1 passen

Regel 5 : drie woorden - die de toon en sfeer in het gedicht veranderen

Regel 6 : twee woorden - bijvoeglijke naamwoorden

Regel 7 : één woord - dat een tegenstelling aangeeft van het eerste

ik
man huis
koken soep maken
film kijken op tv
niet veel lawaai
niet praten
mee

Ben Touhami (inzending Schrijfprijs 2014)

Tekenen en schilderen

Nodig de leerders uit een belangrijke ontmoeting te tekenen of te schilderen. De leerder kiest woorden die bij de ontmoeting passen, en schildert of schrijft ze in de tekst. Dat beginnende alfacursisten in staat zijn om deze manier heel krachtige persoonlijke teksten te creëren, liet Annemarie Nuwenhoudt eens zien op een LESLLA-conferentie (Nijmegen, 2014). Zij gebruikte een dummy (een leeg boekje) waarin leerders geregeld teken-

den en schreven over wat zij belangrijk vonden. Als je cursisten niet gewend zijn aan tekenen en schilderen, maak dan eerst eens een gezamenlijk werkstuk. Laat deelnemers elkaar schilderen op één groot vel, of laat iemand de benen tekenen, een ander de armen en weer een ander de haren. Ook kun je doorgeeftekeningen maken, waaraan iedereen iets bijdraagt. Zo ontstaat lol in tekenen en schilderen zonder dat het gevoel het niet te kunnen in de weg zit.

En als je wilt kun je bespreken wat de ontmoetingen binnen de groep betekenen voor de leerders.

Stempelen of drukken

In de jaren '80 was het taaldrukken een tijdje heel populair. Bij taaldrukken worden schrijfproducten in oplage gemaakt. Het idee erachter was emancipatorisch: laagwaardige schrijvers laten ervaren dat ze ertoe doen, dat hun gedachten het waard zijn in een boek te staan. Of, zoals in

een citaat uit die tijd: ***Al ken je maar drie woorden, dat betekent nog niet dat je niets te vertellen hebt*** (Van Popta).

Taaldrukken vraagt wat speciale middelen die je misschien niet direct bij de hand hebt, maar er is één vorm die eenvoudig uitvoerbaar is, en dat is stempelen. Kijk of je een setje letterstempels kunt bemachtigen en probeer het eens uit.

Schrijven is een proces

Voor beginnende schrijvers ligt het niet voor de hand dat ze kladversies en nette versies schrijven, zeker niet in een handgeschreven product waarbij ook beeld (tekening, schilderij,

foto) is gebruikt. Maar het is wel een goed idee om langer dan een enkele keer aan het thema te werken, verschillende vormen te proberen en de leerder daarna één product te laten selecteren voor inzending voor de Schrijfprijs. Een goede tekst schrijven vergt wikken, wegen, zweten, spierpijn. Dat geldt ook voor een beginnende schrijver.

Een winnende tekst

Natuurlijk is meedoen belangrijker dan winnen. Maar stel dat je je zinnen zet op winnen, waar kun je dan op letten?

Bij de vorige editie van de schrijfprijs had ik de eer deel uit te maken van een commissie die uit de vele alfa-inzendingen een

shortlist mocht opstellen voor de jury. Allereerst hebben we gemerkt dat een handgeschreven tekst eerder binnenkomt, de lezer sneller raakt, dan een getikte. Een handgeschreven tekst toont de worsteling van de beginnende schrijver, de schrijver geeft zich meer bloot dan een leerder die typt. Veel leerders hebben gebruik gemaakt van foto's of illustraties, en die voegen meestal iets toe. Maar bovenal hebben we gemerkt dat het heel goed mogelijk is om met weinig taalmiddelen haarscherp uit te drukken wat je zeggen wilt en om de lezer te beroeren.

Kaatje Dalderop

De auteur werkt als zelfstandig ontwikkelaar en adviseur, onder andere aan het *Instrument Startfase Alfabetisering*, een instrument voor trajectbepaling.

Correspondentie: kdalderop@planet.nl

Bronnen

Uta Löffler (2009). *Kreatives Schreiben in der Alphabetisierung*. in: J. Bothe (red.). *Das ist doch keine Kunst! Kulturelle Grundlagen und künstlerische Ansätze von Alphabetisierung und Grundbildung*. Dokumentation der 7. deutschen Fachtagung der Alphabetisierung.

Het citaat van Ibur komt uit: *Teaching literacy through creative writing*. www.lift-missouri.org.

Het citaat van Van Popta komt van de website www.taalvormingentaaldrukken.nl

De info over het ruitgedicht komt van www.dekijkdoosbennekom.nl

Nog twee artikelen over creatief schrijven met alfa's:

www.tijdschriftles.nl/inhoud/tijdschrift_artikel/LE-31-186-5/Schrijven-voor-hun-plezier

www.tijdschriftles.nl/inhoud/tijdschrift_artikel/LE-31-185-7/Ook-met-losse-woorden-kun-je-ervaringen-delen

(inloggen vereist)